

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ
بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

و باید از میان شما گروهی [مردم را] به نیکی دعوت کنند
و به کار شایسته وادارند و از زشتی بازدارند و آنان همان رستگارانند

سرشناسه:	بیرانوند، عبدالرحیم، ۱۳۶۱ -
عنوان و نام پدیدآور:	فعل خوبان، امر به معروف و نهی از منکر کاربردی و آسان / عبدالرحیم بیرانوند.
مشخصات نشر:	قم: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، دفتر نشر معارف، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری:	۲۳۲ص.
شابک:	۹۷۸-۹۶۴-۵۳۱-۰۰۳-۳
وضعیت فهرست نویسی:	فیبا
موضوع:	امر به معروف و نهی از منکر
موضوع:	Enjoining what is good and prohibiting what is evil
شناسه افزوده:	نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها. دفتر نشر معارف
رده بندی کنگره:	۲۲۶/۴BP
رده بندی دیوبی:	۲۹۷/۳۷۷۵
شماره کتابشناسی ملی:	۵۸۲۴۶۴۱

***

فعل خوبان

(امر به معروف و نهی از منکر کاربردی و آسان)

مولف:	عبدالرحیم بیرانوند
طراح جلد:	مسعود مهدوی
صفحه آرایی:	علی عبادی فرد
ناشر:	نشر معارف
نوبت چاپ:	اول / ۱۳۹۸
تیراژ:	۱۰۰۰ نسخه
قیمت:	۲۸/۰۰۰ تومان

نشر معارف

واحد فروش: ۰۹۱۹۹۷۸۳۰۹۰
تلفکس دفتر نشر معارف: ۰۲۵ - ۳۷۷۴۰۰۰۴

فعل خوبان

امر به معروف و نهی از منکر
کاربردی و آسان

عبدالرحیم بیرانوند

تقدیم به

... روح آسمانی پدرم ...

فهرست مطالب

فصل اول: واژه‌شناسی

- ۱۹..... معنای لغوی امر و نهی
- ۱۹..... معنای لغوی معروف و منکر
- ۱۹..... معنای اصطلاحی معروف و منکر
- ۲۱..... معنای اصطلاحی امر به معروف و نهی از منکر

فصل دوم: ضرورت و اهمیت امر به معروف و نهی از منکر

- ۲۹..... اهمیت امر به معروف و نهی از منکر
- ۲۹..... از ضروریات دین
- ۳۱..... نشانه‌ی بهترین امت
- ۳۳..... برتر از تمامی خوبی‌ها
- ۳۴..... مبنای تشکیل حکومت اسلامی
- ۳۸..... عامل برپایی شریعت و ضامن بقای اسلام

فصل سوم: چگونگی وجوب حکم امر به معروف و نهی از منکر

- ۴۵..... ادله وجوب عقلی
- ۴۸..... ادله وجوب شرعی
- ۴۸ ..... الف) قرآن
- ۴۹..... ب) روایات
- ۵۱..... وجوب عینی و وجوب کفایی
- ۵۲..... وجوب تعبدی و توصلی

فصل چهارم: شرایط امر به معروف و نهی از منکر

- ۶۰..... شرط اول: شناخت معروف و منکر
- ۶۵..... شرط دوم: احتمال تأثیر
- ۶۷..... شرط سوم: اصرار و استمرار گناه
- ۶۹..... شرط چهارم: نداشتن مفسده

فصل پنجم: مراتب و مراحل امر به معروف و نهی از منکر

- ۷۸..... مرحله قلبی
- ۸۱..... مرحله زبانی (لسانی)
- ۸۵..... مرحله عملی (بیدی)
- ۸۶..... چند مطلب مهم درباره مرحله سوم امر به معروف و نهی از منکر

فصل ششم: امر به معروف و نهی از منکر در نهضت حسینی علیه السلام

- ۹۶..... مراحل سه گانه امر به معروف و نهی از منکر در نهضت حسینی
- ۱۰۰..... امر به معروف و نهی از منکر در زیارتنامه امام حسین علیه السلام

فصل هفتم: امر به معروف و نهی از منکر را از کجا شروع کنیم؟

- ۱۰۵..... ۱. آگاهی بخشی و نهضت آموزش
- ۱۰۷..... ۲. شروع از خود
- ۱۰۹..... ۳. سپس از خانواده و بستگان
- ۱۱۳..... نکته مهم

فصل هشتم: شیوه‌های امر به معروف و نهی از منکر قلبی

۱. پیشتازی در انجام معروف و ترک منکر ۱۱۹
۲. تبسم و خوش رویی ۱۲۱
۳. شیوه اشاره‌ای ۱۲۲
۴. تغافل و به روی نیاوردن ۱۲۲
۵. قطع کردن صحبت مخاطب ۱۲۳
۶. بی‌توجهی و بی‌مهری ۱۲۳
۷. اعراض و دوری از گناهکار ۱۲۴
۸. اخم کردن ۱۲۴
۹. همکاری در انجام معروف و عدم همکاری در انجام منکر ۱۲۵
۱۰. شیوه نمایش ۱۲۵
۱۱. هدیه دادن ۱۲۶

فصل نهم: شیوه‌های امر به معروف و نهی از منکر زبانی

۱. نرمخویی و محبت ۱۳۱
۲. روش مستقیم و روش غیر مستقیم ۱۳۳
۳. شیوه تدریجی ۱۳۳
۴. زیبایی بیان و سخن ۱۳۶
۵. شفاف و رسا سخن گفتن ۱۳۷
۶. شیوه تأیید و تغییر ۱۳۷
۷. شیوه تحریک عواطف ۱۳۹
۸. شیوه تکرار ۱۴۰
- هزار نفر بگوید! ۱۴۱
- تجربه کنید! ۱۴۱
- بارها گفته شود! ۱۴۲
- نهی مکرر ۱۴۲

۹. امید دادن و بازسازی روانی ۱۴۴
۱۰. مبارزه با گناه به جای مبارزه با گناهکار..... ۱۴۵
۱۱. بیان ثواب و کیفر اعمال ۱۴۵
۱۲. شیوه نوشتاری ۱۴۶
۱۳. شیوه سؤالی ۱۴۶
۱۴. امر و نهی جمعی و گروهی ۱۴۸
۱۵. شیوه تلقین ۱۴۹
۱۶. شیوه هنری ۱۵۰
۱۷. آسان سازی ۱۵۱
۱۸. شیوه ملامت و نکوهش ۱۵۲
۱۹. جدالی احسن ۱۵۳
۲۰. شیوه تمثیل و تشبیه ۱۵۴

فصل دهم: اقدامات عملی و زیربنایی جهت فرهنگ سازی و پیشگیری

۱. اصلاح و تقویت عقاید ۱۵۹
۲. سالم سازی محیط ۱۶۰
۳. از بین بردن ریشه ها و زمینه های گناه و انحراف ۱۶۱
۴. فرهنگ کردن الگوهای شایسته ۱۶۲
۵. علنی کردن معروف و تعظیم شعائر دینی ۱۶۶
۶. ارائه جایگزین مناسب ۱۶۷
۷. مدیریت کردن اوقات فراغت ۱۶۸
- راه های پر کردن اوقات فراغت ۱۶۸
۸. در نظر گرفتن کرامت انسانی ۱۷۰
۹. مخاطب شناسی ۱۷۱
۱۰. در نظر گرفتن موقعیت زمان و مکان ۱۷۳
۱۱. روش برخورد آینه وار ۱۷۳
۱۲. جریان سازی ۱۷۴

فصل یازدهم: برکات و فواید امر به معروف و نهی از منکر

الف) آثار و برکات فردی	۱۸۲
۱. اصلاح انسان	۱۸۲
۲. جانشین خدا و پیامبر شدن	۱۸۲
۳. شریک شدن در ثواب اعمال دیگران	۱۸۳
۴. نجات از قهر خدا	۱۸۳
۵. نصرت و یاری الهی	۱۸۳
۶. توانمند شدن مؤمن و خواری منافق	۱۸۴
۷. کم نشدن عمر و روزی	۱۸۴
۸. سبب عاقبت به خیری	۱۸۵
ب) آثار و برکات اجتماعی	۱۸۵
۱. ضمانت اجرایی داشتن برای شریعت	۱۸۵
۲. برقراری عدالت اجتماعی	۱۸۶
۳. ایجاد امنیت اجتماعی	۱۸۷
۴. اصلاح جامعه	۱۸۸
۵. نزول خیر و برکت و سلامتی برای جامعه	۱۸۹
۶. قدرتمندی مؤمنان	۱۹۰
۷. مصلحت عمومی جامعه و طرد نا اهلان از پست‌های کلیدی	۱۹۰
۸. ایجاد کسب و کار حلال و ساماندهی امور اقتصادی	۱۹۱
۹. سامان یافتن همه شئون زندگی	۱۹۲
۱۰. فراهم شدن زمینه تحقق اهداف انقلاب اسلامی	۱۹۳

فصل دوازدهم: پیامدهای شوم ترک امر به معروف و نهی از منکر

۱. محرومیت از حیات طیبه	۲۰۰
۲. واژگونی قلب	۲۰۱
۳. از بین رفتن برکت زندگی	۲۰۱
۴. شریک گناه	۲۰۲

۵. واژگونی ارزش‌ها ۲۰۳
۶. آشکار شدن ذلت در میان مردم ۲۰۴
۷. اعلان جنگ با خدا ۲۰۵
۸. غضب الهی ۲۰۶
۹. تسلط و سیطره اشرار و عدم استجابیت دعا ۲۰۷
۱۰. مشمول لعن، نفرین و عذاب الهی ۲۰۹
- برای مطالعه: قانون حمایت از آمران به معروف و ناهیان از منکر ۲۱۳**
- کتابنامه ۲۲۷**

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند:

گروهی هستند که نه پیامبرند و نه شهید ولی مردم به مقامی که خداوند
به خاطر امر به معروف و نهی از منکر به آنان عطا فرموده غبطه می خورند.

مستدرک الوسائل، ج ۱۲، ص ۱۸۲

بسمه تعالی

کتاب فعل خوبان (امر به معروف و نهی از منکر کاربردی و آسان) نوشته جناب حجة الاسلام والمسلمین آقای عبدالرحیم بیرانوند را ملاحظه نمودم، نویسنده محترم تتبع ارزشمندی انجام داده و با استفاده از آیات و روایات و آراء اندیشمندان، مجموعه‌ای ارزشمند ارائه نموده‌اند.

در بخش‌هایی از نوشته پیشنهادات عملی و کاربردی ارائه کرده‌اند که در خور تقدیر است.

کتاب دارای دوازده فصل و در قالب درسنامه تهیه شده که می‌تواند برای مبلغین و معلمان دینی در ارائه مباحث امر به معروف و نهی از منکر قابل استفاده باشد.

اینجانب از زحمات نویسنده محترم تشکر و مطالعه کتاب را به علاقمندان توصیه می‌کنم.

محمد حسن نبوی

معاون تبلیغ و امور فرهنگی حوزه های علمیه

مقدمه

امر به معروف و نهی از منکر، از ارکان اساسی اسلام و از اوجب واجبات اند که اسلام می‌خواهد همه چیز را به وسیله آن‌ها اصلاح کند و سفارش به آن در قرآن، سخنان پیامبر ﷺ و امامان علیهم‌السلام، دارای لحنی کم‌نظیر و تکان‌دهنده است. در اهمیت امر به معروف و نهی از منکر همین بس که امام حسین علیهما السلام با تمام بستگانش و فرزند شیرخواره‌اش، در راه اقامه آن، شهید می‌شود.

انقلاب اسلامی ایران، خود یکی از ثمرات مهم و نتایج اصل اساسی امر به معروف و نهی از منکر در جنبه‌های سیاسی و حکومتی آن است و برای حفظ، گسترش و تداوم آن نیز باید به همین اصل مهم تمسک جست.^۱ بی‌تردید امروز نسخه شفاف‌بخش جامعه بشری و درمان امت اسلامی، منوط به همگانی شدن این واجب حتمی است.

به همین منظور هم در قانون اساسی، امر به معروف و نهی از منکر به عنوان یک وظیفه همگانی مطرح شده است.^۲

---

۱. قوام حکومت اسلامی و بقای حاکمیت اختیار، به این است که در جامعه، امر به معروف و نهی از منکر باشد. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با علما و روحانیان، ۱۳۷۱/۵/۷.

۲. ماده هشتم قانون اساسی: در جمهوری اسلامی ایران، دعوت به خیر، امر به معروف و نهی از منکر، وظیفه‌ایست همگانی و متقابل بر عهده مردم نسبت به یکدیگر، دولت نسبت به مردم، مردم نسبت به دولت، شرایط و حدود و کیفیت آن را قانون معین می‌نماید.

امر به معروف و نهی از منکر، واجب تمدن‌سازی است که از آن به عنوان ترجمان ساخت و هندسه نظام اسلامی یاد شده است^۱ و زمانی نظام اسلامی، همیشه تر و تازه، با طراوت و شاداب خواهد ماند که امر به معروف و نهی از منکر در تمامی سطوح جامعه اجرایی شود.

بر مسلمانان لازم و ضروری است که با تشکیل هسته‌های اجرایی، در راستای پیاده کردن این عمل زیربنایی و سازنده جامعه، از هیچ کوششی دریغ نورزند و نگذارند که گرد و غبار فراموشی بر چهره‌ی آن بنشیند.

امروز مسئولیت شرعی، انقلابی و سیاسی همه کسانی که امام حسین علیه السلام را الگوی خود می‌دانند؛ احیای امر به معروف و نهی از منکر است. بیاییم ما هم به قدر توان خود؛ با دل و زبان یا دمی و درمی یا قلمی و قدمی در نقش یک منتظر صالح و چشم انتظار مصلح موعود، نگذاریم این دو فریضه الهی بیش از این مهجور گردیده و بر زمین بماند.

کتاب حاضر در دوازده فصل و با هدف استفاده معلمان، مربیان، اساتید و مبلغان گرامی برای تدریس و تبلیغ نوشته شده است، در عین حال سعی ما بر آن بوده که مطالب کتاب، قابل استفاده برای عموم باشد.

در این نوشته سعی شده است از لغات ساده و عبارات‌های روان و قابل فهم استفاده شود، گرچه از آشنا کردن دانش‌پژوهان با اصطلاحات تخصصی هم غافل نبودیم. لذا استادان محترم، اصل ساده‌گویی را فراموش نکرده و از به کار گرفتن اصطلاحات و لغات دشواری که ضرورتی ندارد و فهم مطالب را دشوار می‌سازد، بپرهیزند.

۱. بیانات مقام معظم رهبری در حرم مطهر رضوی، ۱۳۹۴/۰۱/۰۱

۲. غریب، متروک

یکی از اصول مهم تدریس، بیان مثال و تطبیق با مصادیق است. آنچه مردم با آن سرو کار دارند نمونه‌های عینی و عملی مصادیق «معروف» و «منکر» است. از این رو، اگر برای هر مبحثی یک یا دو مثال آورده شود، فراگیران کاربردی بودن امر به معروف و نهی از منکر را حس کرده و به یادگیری آن علاقه بیشتری نشان می‌دهند، در متن کتاب نیز برای بسیاری از موضوعات مثال آورده شده است.

در این کتاب، خلاصه‌ی هر فصل نیز آورده شده است، این نیز در فراگیری افراد بسیار موثر خواهد بود.

برای هر فصل، چند پرسش نوشته شده است و تعدادی تمرین و پژوهش داده شده و آخر هر فصل نیز چند کتاب جهت مطالعه و پژوهش بیشتر معرفی شده است که تمامی این‌ها می‌تواند به ارتقای سطح علمی دانش‌پژوه، کمک کند. این کتاب دارای مجوز از دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله العظمی خامنه‌ای (حفظه الله) می‌باشد.

خدای متعال را بر این توفیق سپاس می‌گوییم و از نظرات و پیشنهادهای سازنده عزیزان استقبال می‌کنم.

ارتباط با مولف در شبکه‌های اجتماعی سروش، ایتا، بله و تلگرام: @rahim1404

قم شهر بانوی کرامت

خاک راه نوکران حسین علیه السلام

عبدالرحیم بیرانوند

مصادف با شب اول محرم الحرام ۱۴۴۱ ه.ق

(آغاز دهه‌ی احیای امر به معروف و نهی از منکر)

فصل اول

واژه‌شناسی

اهداف فصل

از دانش پژوه گرامی انتظار می‌رود در پایان این فصل:

۱. با ریشه کلمات و نظام معانی موضوع کتاب، آشنایی پیدا کند؛
۲. با دانستن این مفاهیم می‌تواند دیگر فصل‌های کتاب را به خوبی دنبال کند؛

■ معنای لغوی امر و نهی

واژه «امر» از نظر لغوی به معنای «فرمان»، «حکم» و «دستور» است. واژه «نهی» به معنای «باز داشتن»، «منع کردن از چیزی» و «فرمان دادن به ترک کاری» است.^۱

■ معنای لغوی معروف و منکر

واژه «معروف» برگرفته از ماده «عرف» به معنای «شناخته شده» و «نیک» است. واژه «منکر» برگرفته از ماده «انکار» و «نکر» به معنای «ناشناخته»، «زشت» و «پلید» است.

■ معنای اصطلاحی معروف و منکر

راغب اصفهانی، لغت‌شناس شهیر در کتاب مفردات، «معروف» و «منکر» را چنین تعریف کرده است:

---

۱. فرهنگ عمید، ص ۱۵۵.

وَالْمَعْرُوفِ إِسْمٌ لِكُلِّ فِعْلٍ يُعْرَفُ بِالْعَقْلِ أَوْ الشَّرْعِ حُسْنُهُ وَالْمُنْكَرُ مَا يُنْكَرُ بِهِمَا؛

معروف اسم هر کاری است که خوبی آن به وسیله عقل و شرع شناخته می شود و منکر آن است که به وسیله آن دو ناپسند شمرده شود.^۱

میرسید شریف جرجانی، دانشمند و ادیب سرشناس، در کتاب *تعريفات* در تعریف «منکر» می نویسد:

الْمُنْكَرُ مَا لَيْسَ فِيهِ رِضَا اللَّهِ مِنْ قَوْلٍ أَوْ فِعْلٍ، وَالْمَعْرُوفُ ضِدُّهُ

«منکر»، سخن یا کاری است که رضایت خدا در آن نیست. «معروف» نقطه مقابل آن است.»

آیت الله نوری همدانی در کتاب *امر به معروف و نهی از منکر*، در تعریف «معروف» و «منکر» می نویسد:

واژه «معروف» به معنی چیزی است که عقل و فطرت پاک، آن را به نیکی بشناسد، و واژه «منکر» آن است که عقل و فطرت پاک آن را به نیکی نشناسد، بلکه آن را کار بد بشناسد، و به عبارت ساده، کلمه «معروف» یعنی «خوب» و کلمه «منکر» یعنی «بد».^۳

۱. المفردات فی غریب القرآن، راغب اصفهانی، ص ۵۰۵.

۲. «التعريفات العلوم وتحديدات الرسوم»، سید شریف جرجانی، ترجمه روح بخشان، نشریه معارف، شماره ۳، مرداد، آبان ۱۳۸۱.

۳. امر به معروف و نهی از منکر، حسین نوری همدانی، ص ۸۲.

استاد مرتضی مطهری «معروف» و «منکر» را این گونه معنا می‌کند:

«معروف» و «منکر» از نظر اسلام محدود به حدّ معین نمی‌شود. تمام هدف‌های مثبت اسلامی داخل در «معروف» و تمام هدف‌های منفی داخل در «منکر» است.^۱

بنابراین، «معروف» هر سخن یا کاری است که عقل، شرع و فطرت پاک آن را نیک بشمارد و «منکر» هر سخن یا کاری است که عقل و فطرت پاک آن را ناپسند بشمارد.

از این رو، هر عملی که موجب کمال و رشد فرد و جامعه شود، «معروف» است و هر عملی که باعث انحطاط فرد و جامعه گردد، منکر است.

■ معنای اصطلاحی امر به معروف و نهی از منکر

شهید ثانی، فقیه نامدار شیعه، درباره معنای «امر به معروف و نهی از منکر» می‌نویسد:

أَلْمُرُّ بِالْمَعْرُوفِ، هُوَ الْحَمْلُ عَلَى الطَّاعَةِ قَوْلًا أَوْ فِعْلًا وَ النَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ، هُوَ الْمَنْعُ مِنْ فِعْلِ الْمَعَاصِي قَوْلًا أَوْ فِعْلًا^۲

«امر به معروف» این است که با سخنان و رفتار خود، دیگران را به پیروی از خدا واداری و «نهی از منکر» این است که با سخنان و رفتار خود، دیگران را از انجام گناهان بازدارد.

۱. مجموعه آثار، مرتضی مطهری، ج ۱۷، ص ۲۸۱.

۲. الروضة البهية في شرح اللمعة الدمشقية، کتاب امر به معروف.

شهید مطهری در تعریف «امر به معروف و نهی از منکر» با اشاره به وظیفه همگانی مردم در پاسداری از نیکی‌ها و مبارزه با بدی‌ها می‌گوید:

پس پاسداری نیکی‌ها به نام «امر به معروف» و ستیزه‌گری با بدی‌ها «نهی از منکر» نامیده می‌شود.^۱

آیت‌الله مصباح یزدی «امر به معروف و نهی از منکر» را این چنین تعریف می‌کند:

امر به معروف یعنی امر کردن و فرمان دادن به خوبی‌ها، و نهی از منکر یعنی نهی کردن و باز داشتن از زشتی‌ها.

وی در ادامه، ضمن بررسی دیدگاه فقها و بزرگان در موضوع امر به معروف و نهی از منکر می‌گوید:

در کلمه «امر»، مفهوم «علو» یا «استعلا» نهفته است؛ یعنی کسی که امر می‌کند، یا باید بر مأمور برتری داشته باشد، یا خود را در چنین مقامی قرار دهد و از موضع بالاتر امر کند. خواهش و استدعا کردن، «امر» نیست؛ این‌که کسی بگوید «من خواهش می‌کنم این کار را بکنید»؛ «امر» نیست. مقتضای کلمه امر این است که باید به صورت استعلا باشد؛ حتی برخی از فقها احتیاط کرده، می‌گویند: تکلیف «امر به معروف و نهی از منکر» زمانی تحقق می‌یابد که امرکننده به «معروف»، با لحاظ «استعلا»، «امر» کند.^۲

۱. امر به معروف و نهی از منکر در آثار استاد شهید مطهری، حسین جواد نیا، ص ۱۵.

۲. آذرخش کربلا، محمد تقی مصباح یزدی، ص ۲۷۲.

مقام معظم رهبری در تعریف «امر به معروف و نهی از منکر» می‌فرماید:

امر به معروف، یعنی دیگران را به کارهای نیک امر کردن. نهی از منکر، یعنی دیگران را از کارهای بد نهی کردن.^۱

ایشان «استعلاء» در «امر» را ضروری می‌شمارد و با بیانی ساده می‌فرماید:

طرف امر به معروف و نهی از منکر، فقط طبقه عامه مردم نیستند؛ حتی اگر در سطوح بالا هم هستند، شما باید به او امر کنید؛ نه این‌که از او خواهش کنید؛ باید بگویید: آقا! نکن؛ این کار یا این حرف، درست نیست. امر و نهی باید با حالت «استعلاء» باشد؛ البته این «استعلاء» معنایش این نیست که آمران حتماً باید بالاتراز مأموران، و ناهیان بالاتراز منهیان باشند؛ نه، روح و مدل امر به معروف، مدل امر و نهی است؛ مدل خواهش و تقاضا و تضرع نیست. نمی‌شود گفت که خواهش می‌کنم شما این اشتباه را نکنید؛ نه، باید گفت آقا! این اشتباه را نکن؛ چرا اشتباه می‌کنی؟ طرف، هر کسی هست، بنده که طلبه حقیری هستم، از بنده مهم‌تر هم باشد، او هم مخاطب امر به معروف و نهی از منکر قرار می‌گیرد.^۲

در شرع مقدس به تمام واجبات و مستحبات، «معروف» گفته می‌شود و به تمام محرّمات و مکروهات، «منکر». بنابراین، واداشتن افراد به انجام کارهای واجب و مستحب، «امر به معروف» است و بازداشتن افراد از کارهای حرام و مکروه، «نهی از منکر».

۱. بیانات در خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران ۷۹/۰۹/۲۵.

۲. بیانات در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی ایران ۷۹/۰۴/۱۹.

به دیگر سخن، امر به انجام واجبات، واجب است و امر به انجام مستحبات، مستحب. نهی از انجام حرام، واجب است و نهی از انجام مکروه، مستحب.

📖 خلاصه فصل

- واژه «امر» از نظر لغوی به معنای فرمان، حکم و دستور است.
- واژه «نهی» از نظر لغوی به معنای باز داشتن، منع کردن از چیزی و فرمان دادن به ترک کاری است.
- واژه «معروف» برگرفته از ماده «عرف» به معنای شناخته شده و نیک است.
- واژه «منکر» برگرفته از ماده «نکر» به معنای ناشناخته، زشت و پلید است.
- در اصطلاح، «معروف» به هر سخن و کاری گفته می‌شود که خوبی آن توسط عقل، شرع و فطرت پاک شناخته شود.
- واژه «منکر» در اصطلاح به هر سخن و کاری گفته می‌شود که شرع، عقل و فطرت پاک، آن را ناپسند به شمار آورد.
- بهترین ملاک‌ها جهت شناخت معروف و منکر عبارتند از: ۱. شرع؛ ۲. عقل؛ ۳. فطرت.
- «امر به معروف و نهی از منکر» به معنای دعوت و فرمان دادن با «استعلا» به انجام کارهای خوب و بازداشتن از کارهای زشت است.
- واداشتن افراد به انجام کارهای «واجب» و «مستحب»، امر به معروف و بازداشتن از «محرمات» و «گناهان»، نهی از منکر.

☑ پرسش‌های فصل

۱. معنای لغوی امر، نهی، معروف و منکر چیست؟
  ۲. معنای اصطلاحی معروف و منکر را بنویسید.
  ۳. تعریف آیت‌الله نوری همدانی از واژه‌های معروف و منکر چیست؟
  ۴. این تعریف از امر به معروف و نهی از منکر از کیست؟
- «پس پاسداری نیکی‌ها به نام «امر به معروف» و ستیزه‌گری با بدی‌ها «نهی از منکر» نامیده می‌شود».
۵. معنای «استعلاء» درباره «امر» را توضیح دهید.

ک تمرین و پژوهش

۱. نظریکی از علمای اسلام را درباره مفهوم اصطلاحی معروف و منکر، با ذکر منبع آن بنویسید.
۲. نظر امام خمینی رحمته‌الله علیه درباره تعریف مفهوم «امر به معروف و نهی از منکر» چیست؟

📖 معرفی منابع جهت مطالعه و پژوهش

۱. المفردات فی غریب القرآن، راغب اصفهانی؛
۲. تحریر الوسیله، امام خمینی رحمته‌الله علیه، باب امر به معروف و نهی از منکر؛
۳. امر به معروف و نهی از منکر، آیت‌الله حسین نوری همدانی؛
۴. آذرخش کربلا، آیت‌الله مصباح یزدی.